

ČO POTREBUJE VEDIEŤ PRACOVNÍK SAMOSPRÁVY

VYBRANÉ PRÁVA A POVINNOSTI CUDZINCOV vs. SAMOSPRÁVA

Život cudzincov v novej krajine a ich možnosti integrácie do značnej miery ovplyvňuje právny status – druh a účel pobytu, ktorý im je na území SR udelený podľa Zákona o pobyte cudzincov. V závislosti od ich pobytu im prináležia rôzne práva aj povinnosti.

Aby cudzinci spĺňali podmienky pobytu spravidla musia spĺňať rôzne podmienky napr. dostatočné finančné zabezpečenie, bývanie, zdravotné poistenie pri podaní žiadosti o pobyt ale aj počas trvania pobytu. Na druhej strane aj cudzinci sa môžu ocitnúť v rôznych životných situáciách, kedy by potrebovali podporu a pomoc.

Zdroj: European Council of Europe

1. Pobyt cudzincov na území SR

Podľa Zákona o pobyte cudzincov, cudzincom je každý, kto nie je občanom SR. Cudzincami sú občania EÚ, štátni príslušníci tretích krajín (ŠPTK) aj osoby bez štátnej príslušnosti. Pobyt občana EÚ sa považuje za trvalý pobyt. Pobyt ŠPTK môže byť prechodný pobyt za rôznym účelom (napr. zamestnanie, podnikanie, štúdium), trvalý pobyt alebo tolerovaný pobyt. Druh a účel pobytu je uvedený na doklade o pobyte (tzv. ID karta cudzinca), ktorý vydáva Oddelenie cudzineckej polície.

Zákon o azyle upravuje niektoré otázky pobytu týkajúce sa žiadateľov o azyl a osôb s udelenou medzinárodnou ochranou. Pobyt osôb s poskytnutou doplnkovou ochranou sa považuje za prechodný pobyt a pobyt osôb s udeleným azylom za trvalý pobyt.

2. Cudzinci a samospráva

Podľa Zákona o obecnom zriadení a Zákona o samosprávnych krajoch sa majú samosprávy starať o **potreby svojich obyvateľov, t.j. osoby, ktoré majú na ich území trvalý pobyt vrátane cudzincov**. Avšak **na samospráve** obce či kraja majú **právo podieľať sa** s určitými obmedzeniami **aj osoby s prechodným pobytom**.

Pobyt cudzincov sa spravuje inými zákonmi ako pobyt občanov SR. Cudzinec, ktorý má udelený prechodný pobyt na území SR si nemôže v obci, kde žije nahlásiť trvalý pobyt.

3. Kompetencie samosprávy v oblasti integrácie cudzincov

Bez ohľadu na druh a účel pobytu, cudzinci, ktorí žijú na určitom území, žijú bežným životom ako každý iný obyvateľ obce či kraja. Majú svoje potreby, ocitajú sa v rôznych životných situáciách a aj samotná **legislatíva s nimi počíta v rôznych oblastiach života - vzdelávanie na MŠ, ZŠ, SŠ, zamestnanie, podnikanie, sociálne služby, politické práva apod.** Cudzinci vstupujú do rôznych právnych vzťahov a stávajú sa súčasťou chodu určitej obce či kraja a jednoducho nie je možné ich z tohto procesu vylúčiť či prehliadať.

4. Zásada rovnakého zaobchádzania

Táto zásada sa vzťahuje na všetkých, vrátane cudzincov, avšak nevzťahuje sa na rozdielne zaobchádzanie vyplývajúce z podmienok vstupu a zdržiavania sa cudzincov na území SR (okrem občanov EÚ a EHP, Švajčiarskej konfederácie, osôb bez štátnej príslušnosti a ich rodinných príslušníkov). Ide napríklad o podmienku finančnej sebestačnosti, dodržiavanie účelu pobytu, zabezpečenie ubytovania či zdravotného poistenia. V praxi to znamená, že **ak tieto podmienky nespĺňajú, pobyt im nebude udelený alebo už udelený pobyt im môže byť zrušený**. Uvedené je nevyhnutné brať do úvahy pri všetkých životných situáciách cudzinca, napríklad možnosť pracovať či podnikáť, uplatnenie nárokov zo systému sociálneho zabezpečenia (dávka v hmotnej núdzi, využitie určitej sociálnej služby).

5. Vzdelávanie

Deťom cudzincov s povoleným pobytom na území SR a deťom žiadateľov o udelenie azylu a Slovákov žijúcich v zahraničí **sa poskytuje výchova a vzdelávanie, ubytovanie a stravovanie v školách za tých istých podmienok ako občanom SR** (Školský zákon). Na deti cudzincov sa vzťahuje povinná školská dochádzka a rodičia školopovinných detí majú povinnosť prihlásiť ich na vzdelávanie bezodkladne po príchode do SR.

Cudzinci majú právo študovať za rovnakých podmienok ako občania SR aj na vysokých školách (Zákon o vysokých školách).

6. Zamestnanie a podnikanie

Oprávnenie cudzinca zamestnať sa **závisí od jeho právneho statusu v SR**. Voľný vstup na trh práce a možnosť zamestnať sa bez potreby získať povolenie na zamestnanie majú štátni občania EÚ, ŠPTK s udeleným trvalým pobytom a niektorí ŠPTK s udeleným prechodným pobytom. Väčšina ŠPTK s udeleným prechodným pobytom potrebuje povolenie na zamestnanie, ktoré vydáva Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny.

Na území SR môže **podnikať** cudzinec, ktorý má udelený trvalý pobyt, alebo ktorý má udelený taký typ prechodného pobytu, ktorý mu umožňuje podnikať (napr. na účel podnikania alebo štúdia). Bez obmedzenia môže podnikať aj občan EÚ s registrovaným pobytom.

7. Zdravotná starostlivosť

Každý cudzinec s pobytom na území SR je **povinný mať uzatvorené zdravotné poistenie** a to buď verejné zdravotné poistenie, ak spĺňa zákonné podmienky alebo komerčné zdravotné poistenie.

S cieľom ochrany verejného zdravia sú cudzinci po udelení pobytu povinní preukázať na cudzineckej polícii lekárske potvrdenie, že **netrpia chorobou ohrozujúcou verejné zdravie**.

8. Sociálne zabezpečenie

Zamestnaní, či podnikajúci cudzinci majú **povinnosť prispievať do systému sociálneho poistenia rovnako ako občania SR**. V prípade získania dôb sociálneho poistenia na území EÚ alebo tretích krajín, s ktorými má SR uzatvorené zmluvy o sociálnom zabezpečení, tieto doby sa na účely preukázania nároku na príslušnú dávku zohľadňujú.

Cudzinci s trvalým a prechodným pobytom majú **nárok na štátne sociálne dávky za rovnakých podmienok ako občania SR** (napr. prídavok na dieťa, rodičovský príspevok), okrem príspevku pri narodení dieťaťa (iba pre cudzincov s trvalým pobytom na území SR).

Prijímateľom sociálnych služieb môžu byť občania EÚ aj štátni príslušníci tretích krajín s trvalým alebo prechodným pobytom na území SR vrátane osôb s udeleným azylom a poskytnutou doplnkovou ochranou (Zákon o sociálnych službách).

Cudzinci majú **nárok aj na dávku v hmotnej núdzi a príspevky k nej**, avšak s ohľadom na splnenie podmienok pobytu je čerpanie tejto dávky možné **len pre malú skupinu cudzincov**.

Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele sa taktiež vzťahuje aj na cudzincov s povoleným pobytom na území SR **bez ohľadu na druh pobytu (obvyklý pobyt)** a štátne občianstvo vrátane maloletých detí bez sprievodu, ktoré sa nachádzajú na území SR.

9. Politické práva

Cudzincom patrí **právo na slobodu prejavu a právo na informácie, petičné právo, právo pokojne sa zhromažďovať a slobodne sa združovať**.

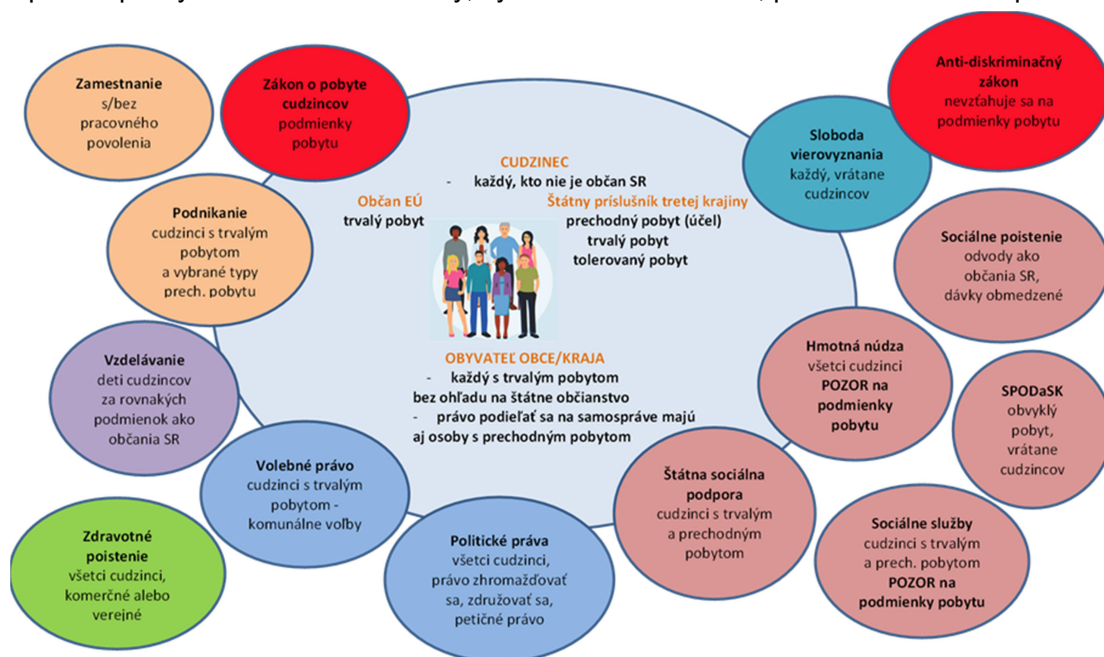
Právo zakladať politické strany a politické hnutia a združovať sa v nich patrí iba občanom SR. Cudzinci s trvalým pobytom v SR majú **právo voliť a byť volení do samosprávnych orgánov a majú právo hlasovať v miestnom referende**. Cudzinci nemajú aktívne a pasívne volebné právo vo voľbách do Národnej rady SR, v prezidentských voľbách a ani právo hlasovať v celoštátnom referende.

Občania EÚ majú právo voliť a byť volení za poslancov Európskeho parlamentu.

10. Sloboda vierovyznania

Cudzinci majú taktiež **právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru**, právo zmeniť svoje náboženstvo alebo vieru alebo byť bez náboženského vyznania.

Štát uznáva len tie cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré sú registrované. Len tieto môžu napríklad poskytovať duchovné služby, vyučovať náboženstvo, prevádzkovať tlač apod.

Autorky: Dáša Vranka Knošková, Viera Orichová

Marginal, Február 2021

Dokument bol vypracovaný v rámci aktivít projektu KapaCITY. Projekt je spolufinancovaný Európskou úniou z Fondu pre azyl, migráciu a integráciu, Fondy pre oblasť vnútorných záležitostí.